

147 924

Oppsummering av LOs medlemsdebatt 2021

lo.no/debatt

LO-leder Peggy Hessen Følsvik

Takk for en god medlemsdebatt!

Hva er det som skaper økonomisk ulikhet, og hva kan vi gjøre for å redusere forskjellene? Det var spørsmålet vi stilte LO-medlemmene i årets medlemsdebatt. Utgangspunktet var en erkjennelse av at forskjellene i Norge øker, og at økende forskjeller mellom folk er som en gift for den norske modellen. Økonomisk ulikhet svekker tilliten mellom oss som samfunnsborgere, og dermed viljen og evnen til å skape et samfunn med arbeid til alle og gode velferdsordninger.

Antallet svar vi fikk var overveldende. Nesten 150.000 medlemmer ga sin mening om økonomisk ulikhet. Engasjementet viser at LOs medlemmer både er urolige for de økende forskjellene, og at de har sterke og klare meninger om hva som skal til for å bekjempe ulikheten. Sammen ønsker vi å skape et Norge der alle har råd til å sette mat på bordet, der alle kan føle trygghet for jobb og hjem, og der alle kan være trygge på at fellesskapet tar vare på dem om de skulle bli syke eller miste jobben. Men også et Norge der ikke noen drar ifra: Fattigdom er et problem. Men ekstrem rikdom skaper også splittelse og svekker tilliten og solidariteten i samfunnet.

Du kan lese mer om LO-medlemmenes svar i dette heftet. Men jeg har også lyst til å minne om at LO-medlemmene ikke skiller seg mye fra folk flest. Kanskje litt rødere, kanskje litt sterkere rettferdighetssans – vi har ikke så mange som ønsker seg høyrepolitikken. Men vi er folk flest! En meningsmåling LO tok opp blant hele befolkningen høsten 2020 viser at sju av ti nordmenn mener forskjellene er for store i Norge. Selv de som tjener og eier mest, mener det.

Likevel fortsetter forskjellene å øke. Vi vet veldig godt at det er sterke krefter i samfunnet som trekker i retning av økte forskjeller. Det trengs en fagbevegelse og det trengs politikere med vilje og styrke til å bekjempe forskjeller hvis ting ikke skal gå feil vei. Det hadde vi i åtte år med rødgrønn regjering, fra 2005 til 2013. De siste åtte årene har vi hatt en høyreregjering som heller har jobbet for å øke forskjellene enn å redusere dem. Da koronapandemien traff Norge i mars 2020 var regjeringens første tanke å kutte formuesskatten for de rikeste. Vi i LO, Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet satte oss heller ned og spurte: Hvordan kan vi hjelpe de titusenvise av mennesker som nå blir permitterte eller mister jobben, og som ikke vet hvordan regningene skal betales?

Høyre regjeringen har kuttet i velferdsordningene for de aller svakeste blant oss, og fjernet skatten for de rikeste. Det er feil retning for Norge!

13. september er det stortingsvalg i Norge. Da skal vi få en ny kurs for landet, med økt tillit og mindre forskjeller. LO ønsker en ny Arbeiderparti-ledet regjering der SV og Senterpartiet deltar. Det tjente arbeidsfolk bra sist, og vil gjøre det igjen.

For nå er det arbeidsfolks tur!

147 924

Dette heftet oppsummerer LOs medlemsdebatt, der 147 924 medlemmer har deltatt. Gjennom intervjuer og statistikk presenterer vi noen av de sakene LOs medlemmer har vært opptatt av.

Heftet er produsert av LO Media på oppdrag fra LO.

Redaktør: Magne Svendsen
Prosjektleder: Lars Langbo
Journalist: Alf Tore Bergsli
Layout: LO Media
Trykk: LO Media Digitaltrykk

Si din mening på 1-2-3

Hva skal vi gjøre med de **økende forskjellene** i Norge?
De som har mest får det bedre – mens de som har minst får enda mindre å rutte med. LO jobber imot en slik utvikling. Med like muligheter for alle.

Hva slags tiltak tror du at vil være best egnet for å utjevne de økende forskjellene i Norge? Kryss av for tre forslag:

- ☐ Faste jobber
- ☐ Økt skatt til de som har mest fra før
- ☐ Bedre kommuneøkonomi

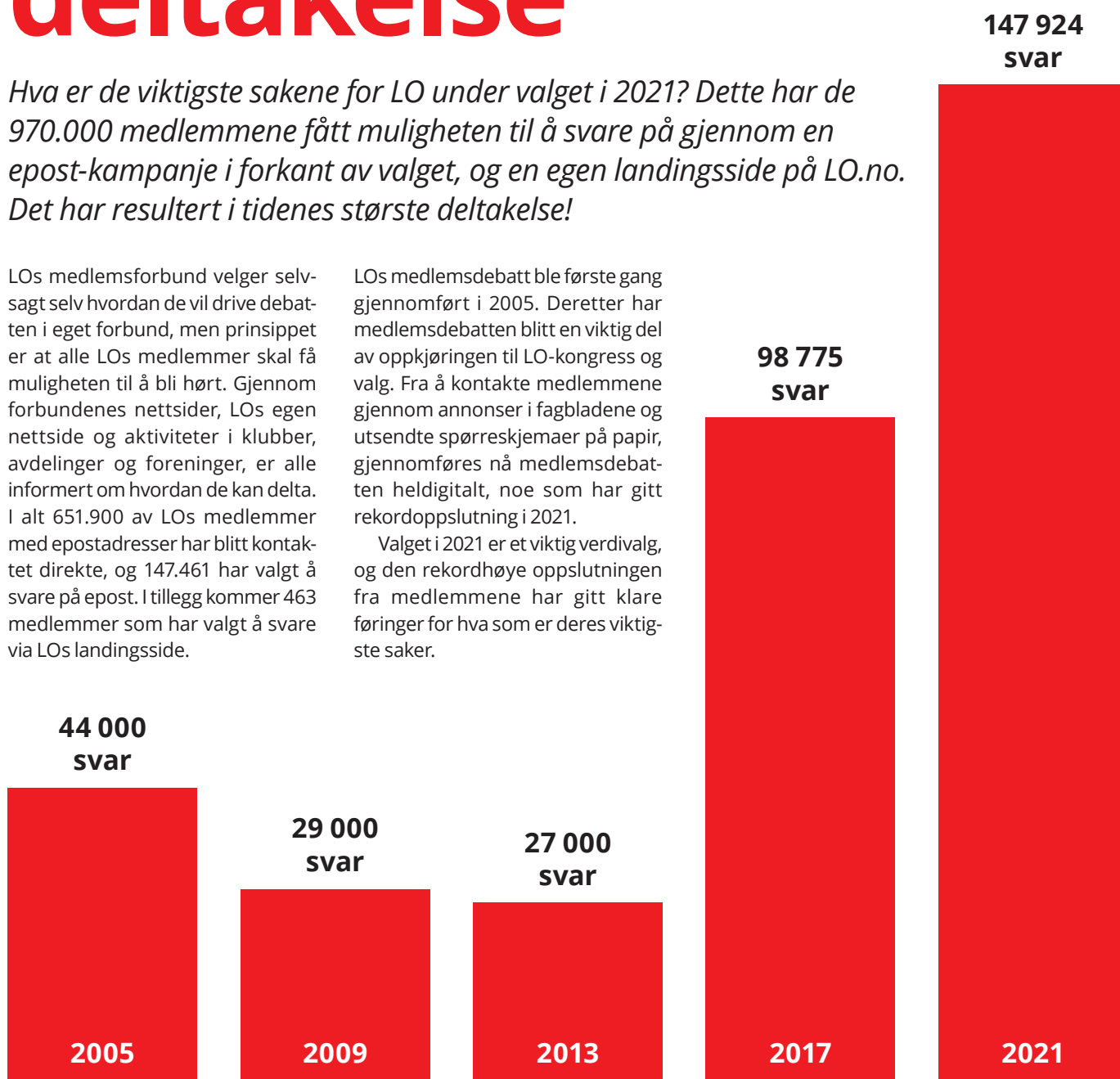
Tidenes største deltakelse

Hva er de viktigste sakene for LO under valget i 2021? Dette har de 970.000 medlemmene fått muligheten til å svare på gjennom en epost-kampanje i forkant av valget, og en egen landingsside på LO.no. Det har resultert i tidenes største deltakelse!

LOs medlemsforbund velger selv sagt selv hvordan de vil drive debatten i eget forbund, men prinsippet er at alle LOs medlemmer skal få muligheten til å bli hørt. Gjennom forbundenes nettsider, LOs egen nettside og aktiviteter i klubber, avdelinger og foreninger, er alle informert om hvordan de kan delta. I alt 651.900 av LOs medlemmer med epostadresser har blitt kontaktet direkte, og 147.461 har valgt å svare på epost. I tillegg kommer 463 medlemmer som har valgt å svare via LOs landingsside.

LOs medlemsdebatt ble første gang gjennomført i 2005. Deretter har medlemsdebatten blitt en viktig del av oppkjøringen til LO-kongress og valg. Fra å kontakte medlemmene gjennom annonser i fagbladene og utsendte spørreskjemaer på papir, gjennomføres nå medlemsdebatten heldigitalt, noe som har gitt rekordoppslutning i 2021.

Valget i 2021 er et viktig verdivalg, og den rekordhøye oppslutningen fra medlemmene har gitt klare føringer for hva som er deres viktigste saker.

Å bygge sitt liv på fast fjell

Fulltidsjobb er standarden i det norske arbeidslivet. Andelen som jobber midlertidig, deltid eller via bemanningsbyråer er likevel ikke ubetydelig. Klarer vi å begrense dette, vil også sosiale forskjeller dempes, mener tillitsvalgt i «midlertidighetens høyborg».

Tekst: Alf Tore Bergsli

– Faste jobber er rett og slett grunnsteinen i arbeidslivet. Det som skaper trygghet og stabilitet for folk. Er man fast ansatt, har man dessuten flere rettigheter som bidrar til bedre maktbalanse i arbeidslivet, sier Øyvind Reidar Bakke Reier.

Som tillitsvalgt ved Universitetet i Sørøst-Norge er han godt kjent med diskusjonene om faste stillinger. Han arbeider nemlig innen høyere utdanning, hvor midlertidige stillinger er svært utbredt. Her har han opplevd at enkeltpersoner kan ha jobbet i 10–12 år uten å få fast ansettelse.

At det er LO-medlemmer i et bredt spekter av fagforbund som vektlegger nettopp faste stillingers betydning for å utjevne sosiale forskjeller, kommer likevel ikke som en overraskelse.

*Tillitsvalgt Øyvind Reidar Bakke Reier
mener faste ansettelser er selve
grunnfjellet for at arbeidsmarkedet
skal kunne tilby folk gode liv gjennom
trygghet og forutsigbarhet.
Foto: Werner Juvik*

Bakke Reier jobber innen akademia, hvor midlertidige stillinger er svært utbredt. Mange av problemstillingene er likevel gjenkjennelige fra mange andre bransjer, fastholder han. Foto: Werner Juvik

– Faste, hele stillinger bør være et sterkt tema, uavhengig om du jobber innen offentlig forvaltning, bygg og anlegg, renhold, sykehjem eller hva det måtte være. Det grunnleggende behovet for stabil og trygg inntekt er alltid viktig, kommenterer han.

En fast hånd på rattet. Forholdet mellom faste stillinger og sosiale forskjeller kan det sikkert sies mye om. Den overordnede bekymringen går gjerne på at vi ender med et A- og et B-lag i arbeidslivet.

At noen har faste og trygge jobber med sterkt stillingsvern, mens andre må leve med usikkerhet og korte tidshorisonter, kanskje også lengre perioder uten inntekt.

Dette kan være gjennom midlertidige ansettelser, innleie, bruk av såkalte nulltimerskontrakter eller press for å utføre jobben som selvstendig næringsdrivende framfor som ansatt.

En slik usikker tilværelse vil kunne ha mer langsiktige sosiale og økonomiske

følger, i spennet fra mindreverdigheitsfølelse til dårligere pensjonssparing og en dyrere inngangsbillett til boligmarkedet.

– Man kan jo ha like god lønn i en midlertidig jobb. At du får boliglån er derimot langt mer usikkert. Eller kanskje vil du nøle langt mer med å stifte familie og å få barn. Livet settes på vent. Med fast jobb er du derimot tryggere på at du kan investere i ditt eget liv, og dermed få det bedre, sier Bakke Reier.

Høyt utdannet, høyst midlertidig.

Bruken av midlertidige stillinger innen forskning og høyere utdanning har ligget på rundt det dobbelte av snittet i hele arbeidsmarkedet. Selv jobber Bakke Reier ved Universitetet i Sørøst-Norges utdanningsavdeling, ved den såkalte Campus Vestfold mellom Horten og Tønsberg. Universitetet som helhet ligger omtrent midt på treet målt mot landets øvrige utdanningsinstitusjoner.

Her har han jobbet i rundt ti år. – Jeg husker da jeg var på mitt første intervju her, etter å ha hatt noen sommervikarier mens jeg studerte. Da ble jeg spurt om jeg eventuelt var interessert i et vikariat. Svaret ble nei – med min livssituasjon måtte jeg ha fast jobb. Det fikk jeg heldigvis, og har siden blitt værende. Denne stabiliteten tror jeg også arbeidsgiver kan ha glede av, mener han.

Flere av årsakene til at sektoren har så liten grad av faste ansettelser er kanskje spesielle. Noen forhold kan likevel være gjenkjennelige for folk som jobber også i andre bransjer.

Her nevner eksempelvis Bakke Reier prosjektstyring og anbudssystemer, hvor mange arbeidsgivere raskt vil nøle med å ansette fast når tidshorisontene er korte. Dette smitter også over på administrative stillinger, etter den tillitsvalgte erfaring.

– Bruken av prosjektstillinger har vært økende i sektoren vår. Dette skyldes at stadig mer av pengene er knyttet til oppdragsforskning og ulike tidsavgrensede prosjekter. Å budsjettere inn faste ansettelser blir da selvsagt mer komplisert.

Men denne risikoen bør institusjonene og staten ta ansvaret for – ikke den enkelte arbeidstaker, argumenterer han.

Hva kan gjøres? I allfall på egen sektors vegne, nevner Bakke Reier krav om obligatorisk årlig gjennomgang av alle midlertidige ansettelser, samt å slå hardere ned på bruken av «lufting», der arbeidsgiverne mener de kan nullstille arbeidstakers lovplagte rett til fast stilling.

Noen storstilte lovendringer ser han likevel ikke for seg. Han mener problemet ikke nødvendigvis er lovene, men fortolkningen av dem.

– For tiden pågår jo en ryddejobb, et slags skippertak, for å få midlertidigheten ned. Spørsmålet er om det vil vare. LO må derfor holde et tungt politisk press på sentrale myndigheter for å sikre retten til faste og hele stillinger. Kombinerert med anstendige lønnsnivå bør det være vårt aller viktigste krav.

→ LO må bidra til å holde et tungt press på politikere og arbeidsgivere for å begrense bruken av ikke-faste stillinger, mener Bakke Reier. Foto: Werner Juvik

Krever ryddesjau i skattesystemet

Som tillitsvalgt er hun med på å kreve at også arbeidstakerne får sin rettferdige del av virksomhetens inntjening. Men også byrdene i motsatt ende – skattesystemet – må få en mer rettferdig fordeling, mener Merethe Sutton.

Tekst: Alf Tore Bergsli

Debatten om hvordan vi skal fordele regningen for vårt felles samfunn trår seg som en rød tråd gjennom historiebøkene. Det bør også gjelde i kapittelet om Norge i 2021, mener Merethe Sutton.

Nærmere bestemt mener hun at fordelingen bør justeres, slik at de med større inntekter og formuer må bidra mer enn det som er tilfellet i dag.

– Vi må få et bedre system for fordelingen av skattene. Ikke nødvendigvis sånn at vi som tjener minst må ha lavere

skatt, men at de rike skattes mer. Flere smutthull må fjernes og byrdene fordeles mer rettferdig, oppsummerer hun.

Å holde på skatten. Som konserntillitsvalgt i hotellkjeden Nordic Choice Hotels har hun ikke hatt sitt enkleste år. I den steile motbakken mener hun likevel å ha sett hvordan den såkalte norske modellen fungerer på sitt beste, med tett samarbeid mellom arbeidstakere, arbeidsgivere og staten.

Samtidig har hun også sett hvordan sårbare arbeidstakere, som det er

mange av i hotellnæringen, raskt risikerer å havne utenfor når det knirker i fundamentet.

Sutton skulle gjerne ha snakket om flere av temaene som LO-medlemmene har løftet fram som viktige for å dempe økonomiske og sosiale forskjeller. Innen skatt og sosial utjevning henger alt sammen med alt, som hun sier.

– For eksempel har det å holde flest mulig folk i jobb vært et viktig prinsipp for meg gjennom krisa. Dette er også skattepolitikk: At flest mulig av oss kan motta lønn framfor velferdsutbetalinger, der det er mulig, og på den måten bidra til velferdsstaten over skatteseddelen, sier hun.

Den vanskelige regninga. Balansen for hva som er rettferdig og urettferdig er noe hun diskuterer med kolleger og andre tillitsvalgte hele tiden. Dette gjelder i lønnsforhandlinger – for at arbeidstakerne skal få sin andel av verdiskapningen – men også «fratrekket» gjennom skattepolitikken.

Få politikere og borgere argumenterer for å kutte i velferdstilbudet. Og nye utfordringer venter. Skal vi klare dette tuftet på en tanke om rettferdighet, krever at alle deler på regninga etter evne, vektlegger Sutton:

– Vi er heldige som har så å si gratis helse, utdanning, eldreomsorg og infrastruktur. Vi har skapt et samfunn som er tuftet på rettferdighet og som alle kom-

Velferdsstaten sikrer oss gode rettigheter innen helse, utdanning og eldreomsorg. Fundamentet er likevel bygget på rettferdighet og felles nytte, vektlegger Merethe Sutton: – Det skal vi ta vare på, og videreutvikle. Men hele den regninga kan ikke skyves over på oss arbeidstakere, sier hun. Foto: Erlend Angelo

De rike har i økende grad sluppet unna sin del av skattebyrdene, mener Merethe Sutton. Hun etterlyser en mer sosial profil uten så mange smutthull. – Vi må få et bedre system for fordelingen av skattene, sier hun. Foto: Erlend Angelo

mer godt ut av. Det skal vi ta vare på, og videreutvikle. Men hele den regninga kan ikke skyves over på oss arbeidstakere, sier hun.

– **Feil retning.** Sutton mener nemlig at balansen i fordelingen har gått i feil retning de senere årene. De rikeste har fått et mindre økonomisk ansvar for å holde systemet vårt gående.

– Nå er jeg jo ikke akkurat en «blå» person rent politisk. Men det er likevel åpenbart at skatteendringene under dagens regjering har gått i de rikeste favør. De som har mest, har fått mest, påpeker Sutton.

Hun henviser til at vi de senere årene har sett kutt i ulike norske skatteordninger knyttet til arv og formue, samt senket selskapsskatt. Over dette har vi i tillegg multinasjonale selskaper og deres finansielle krumspring, ikke minst ved bruk av små og store skatteparadis.

– De med store formuer og inntekter er spesialister i å finne lovlige måter å

unngå beskatning på. Dersom vi lar dem slippe unna, er det vi øvrige som må betale. Enten gjennom en større andel av skattebyrden, eller mer skjult, gjennom alle slags avgifter. Her må LO inn og virkelig jobbe for en bedre balanse, lyder Suttons konklusjon.

Etterlyser skatte-løft. Temaet skatt er trygt plantet på politikernes bord, utenfor det som er tariffavtalenes rekkevidde. Hvordan skal fagbevegelsen jobbe for endringer i skattesystemet?

Sutton finner også her inspirasjon i hvordan politisk dragkamp endte med at en rekke ytelser og ordninger ble korrigert under pandemien.

– Under covid-19-pandemien har vi sett hvordan fagbevegelsen har ført en aktiv kamp, blant annet for en bedre dagpengeordning. Det bar frukter. Jeg tenker derfor det bare er å kjøre på. Løft temaet på agendaen. Få folk med på laget. Få politikerne til å lytte, sier hun.

Suttons tanker vender seg tilbake til et

besøk hun hadde i USA, da sønnen studerte der. På tribunebenken under en fotballkamp kom hun i snakk med et amerikansk foreldrepar.

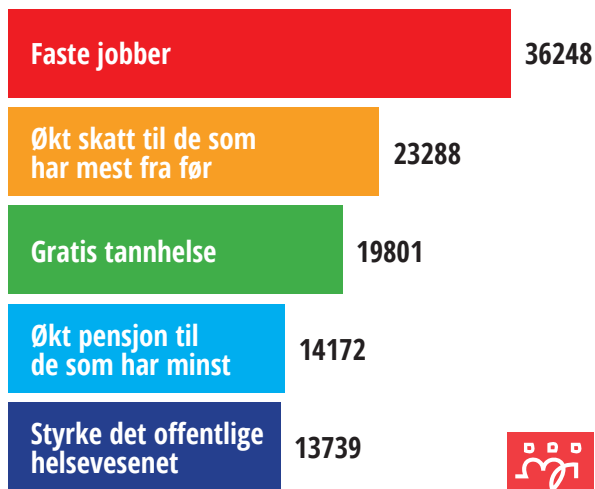
Hun ymtet fram på at sønnen gjorde dette mest for en opplevelse, men at det jo rent økonomisk ville ha vært bedre å studere i Norge – på høyt akademisk nivå og tilnærmet gratis, med gode stipendordninger fra staten.

Det skal ikke ha vært særlig tro på hennes mentale helbred, der på tribunen.

– Vi er svært langt unna USA. Samtidig må mine barn trolig jobbe til de er 73 år for å få en grei pensjon. Jeg er dritredd for utviklingen, og tror aldri kampen for å beholde den norske samfunnsmodellen har vært viktigere. Sover vi i timen, vil forskjellene øke. Bit for bit risikerer vi å selge unna alt det som gjør at vi klarer å ha et rettferdig og likeverdig samfunn.

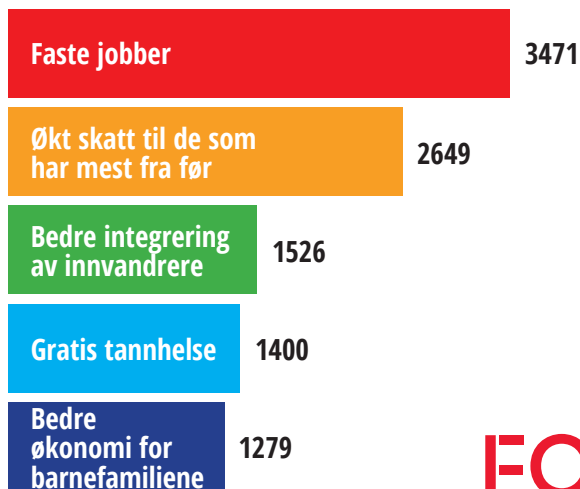
Fagforbundet

Antall svar totalt: 58 232

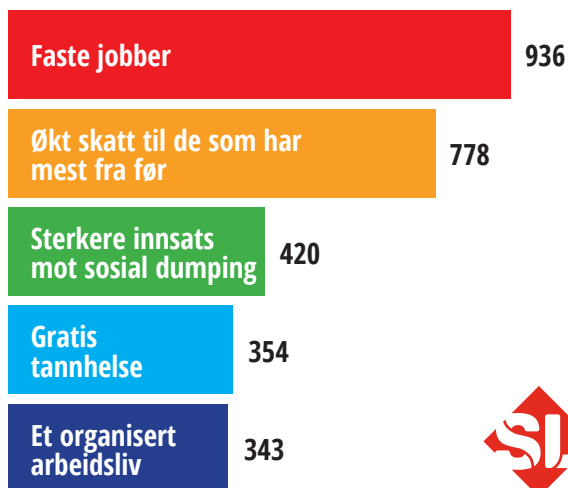
Fellesorganisasjonen (FO)

Antall svar totalt: 7 319

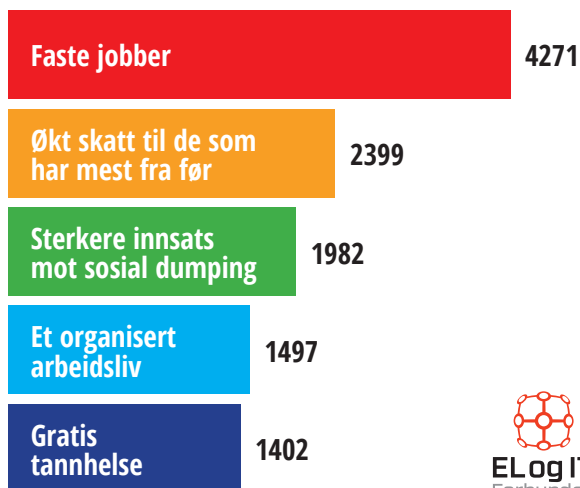
Skolenes landsforbund

Antall svar totalt: 1 667

EL & IT Forbundet

Antall svar totalt: 6 338

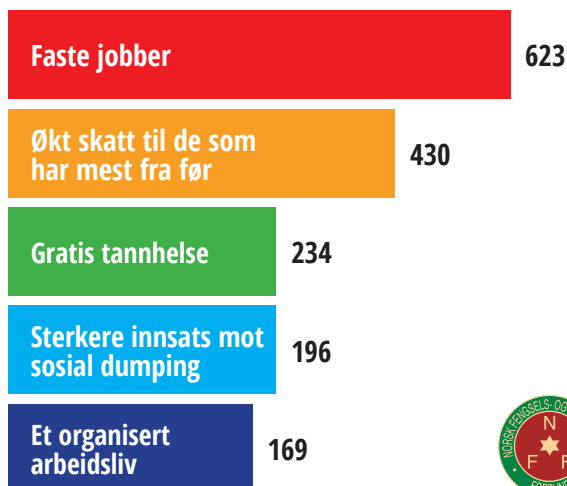
NTL

Antall svar totalt: 11 133

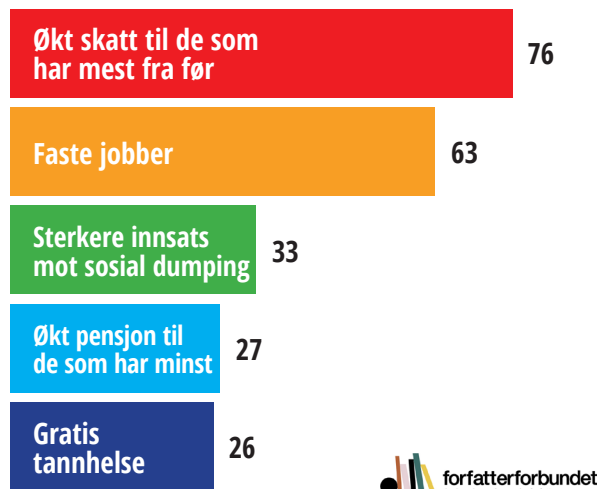
Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund (NF)

Antall svar totalt: 987

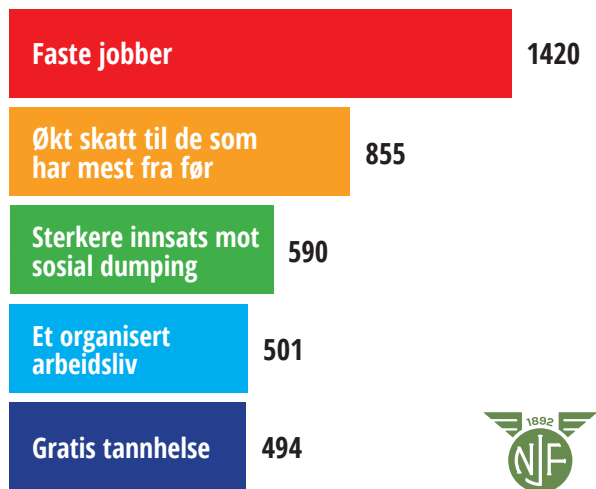
Forfatterforbundet

Antall svar totalt: 133

Norsk Jernbaneforbund (NJF)

Antall svar totalt: 2 075

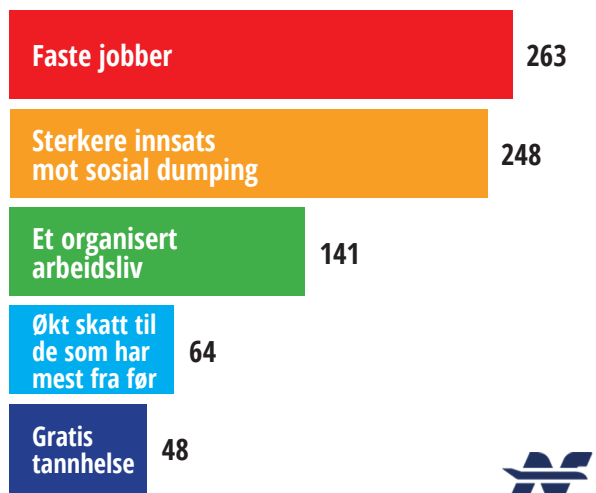
Norsk Lokomotivmansforbund

Antall svar totalt: 517

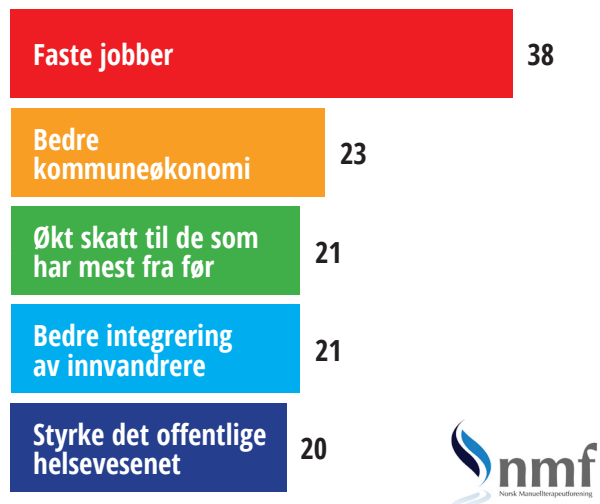
Norsk Flygerforbund

Antall svar totalt: 350

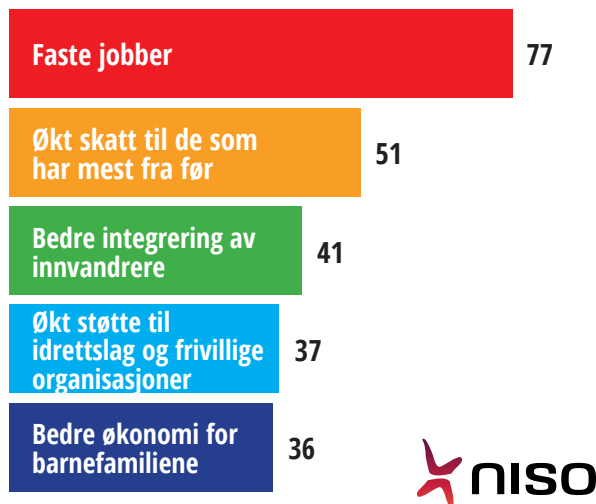
Norsk Manuellterapeutforening

Antall svar totalt: 76

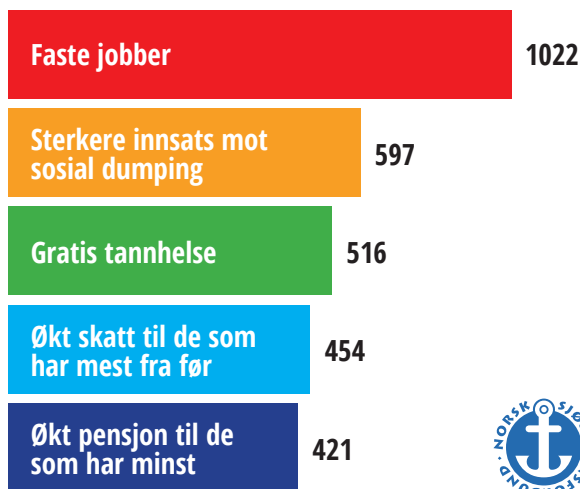
Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon

Antall svar totalt: 163

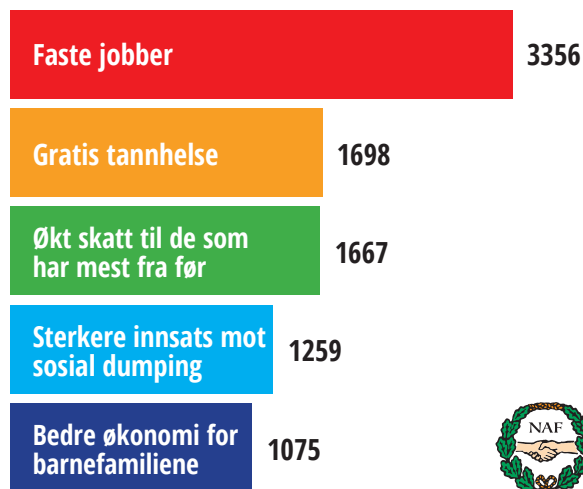
Norsk Sjømannsforbund

Antall svar totalt: 1 678

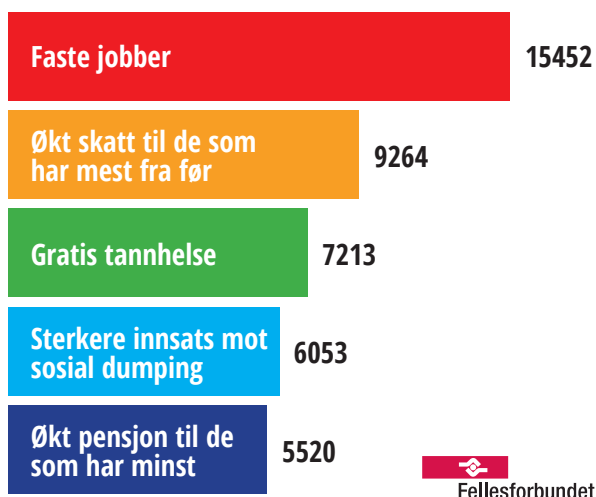
Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF)

Antall svar totalt: 5 206

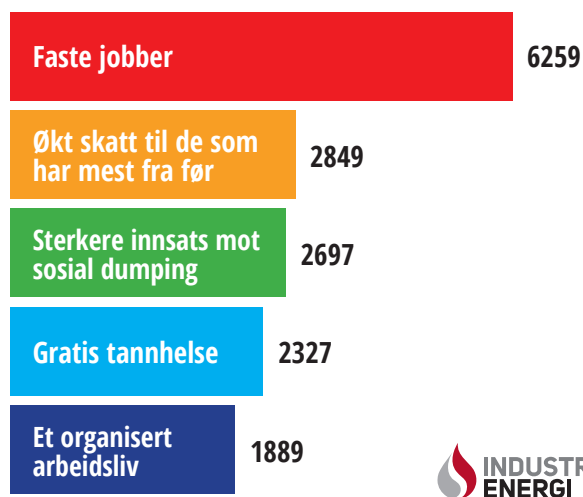
Fellesforbundet

Antall svar totalt: 24 363

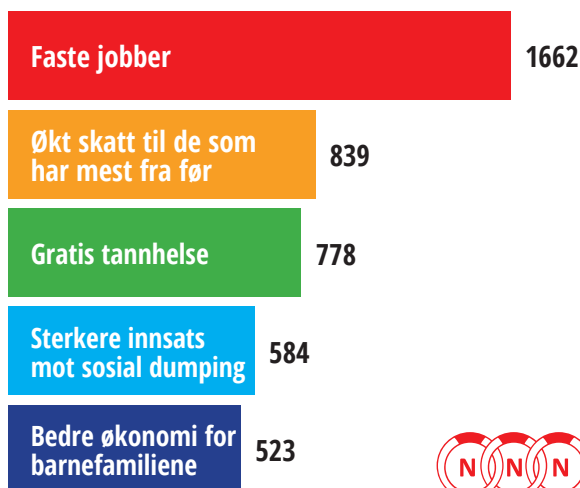
Industri Energi (IE)

Antall svar totalt: 9 371

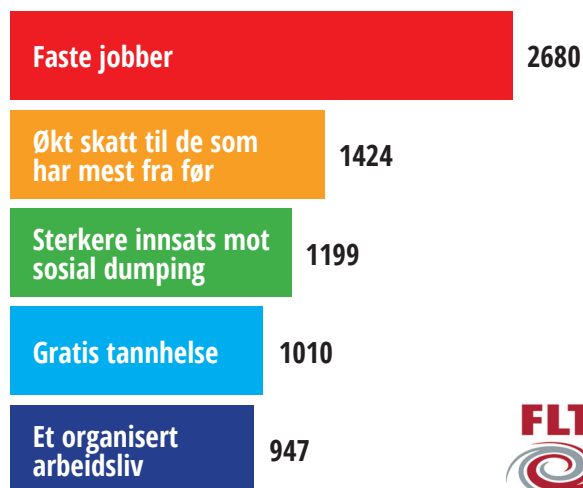
Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Antall svar totalt: 2 511

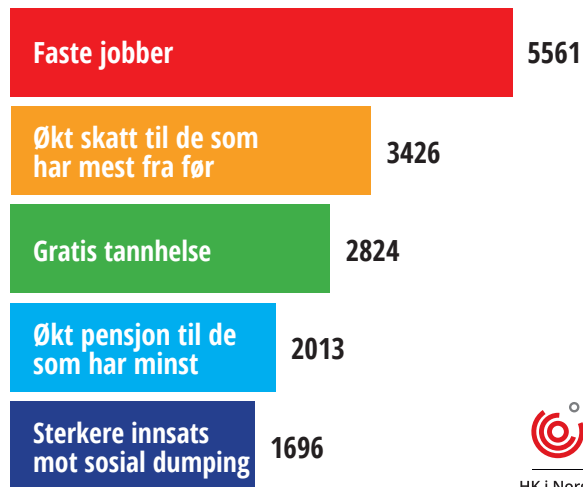
Forbundet for ledelse og teknikk (FLT)

Antall svar totalt: 3 990

Handel og kontor i Norge (HK)

Antall svar totalt: 8 927

HK i Norge

CREO

Antall svar totalt: 2 098

Arbeiderbevegelsens Presseforbund (APF)

Antall svar totalt: 192

Norsk Dramatikerforbund

Antall svar totalt: 119

Vil tette sprekke i s

Sosial dumping vedblir å være et problem i det norske arbeidsmarkedet. Ofrene må hjelpes både av mer effektiv håndheving, skjerpede innkjøpskrav og økt rekruttering til fagbevegelsen, mener Lars Mamen.

Tekst: Alf Tore Bergsli

Av og til vinkles sosial dumping og arbeidslivskriminalitet («a-krim») først og fremst på tapte skatteinntekter. Det er absolutt ikke det største problemet, mener daglig leder Lars Mamen i Fair Play Bygg Oslo og omegn.

– At sosial dumping øker forskjellene er åpenbart. De som utnyttes er først og fremst den svakeste part – arbeidstakerne. Og i tillegg, de mange som blir svindla på denne måten, skaper det et negativt lønnspress og urettferdig konkurranse som rammer alle andre i samme bransje, sier han.

Som vaktbikkje på vegne av et topartssamarbeid i byggenæringen undersøker han tips, gjennomgår registre, informerer og undersøker at alt går riktig for seg på byggeplassene. Om så ikke er tilfelle, som det relativt ofte ikke gjør i denne næringen, kobler han inn Arbeidstilsynet, Skatteetaten eller politiet.

Spennet i brudd på lover og regler er stort. Alt fra folk som ikke får den overtidsgjørelsen de har rett på, til andre som blir banket opp på jobben eller andre mer slavelignende forhold.

– A-krim og sosial dumping er nært knyttet sammen, men førstnevnte innebærer er gjerne en ekstrem form for sosial dumping, der arbeidstakerne kan bli utsatt for utpressing og vold. Noen historier går inn på meg og gjør meg både lei meg og forbanna. Mange nord-

menn er ikke klar over hvor ille det er der ute, sier han.

Lønnstrekkfugler. Den vanligste formen for sosial dumping er lønnstjuveri, ifølge Mamen. Det vil si at arbeidsgivere eller mellommenn på ulike vis forsyner seg av inntekten arbeidstakeren har rett på. Det medfører at det oppstår en gruppe med utnyttede lavlønnsarbeidere på et nivå langt under arbeidsmarkedets standarder.

Det typiske offeret for sosial dumping er en utenlandsk arbeidstaker som kom-

mer til Norge med mål om å jobbe for bedre lønn enn personen ville ha fått i hjemlandet. Oppholdet kan for noen være svært kortvarig, andre ender med å slå seg ned for godt. Noen vil busses inn i regi av arbeidsgiver eller mellommenn, andre reiser på egen hånd.

Fellesnevneren er gjerne en løs tilknytting til det norske arbeidslivet og lite kunnskap om lover og regler.

– Det er mange med d-nummer og som jobber på ulike midlertidige kontrakter, og gjerne mangler nettverk i landet. Arbeidsgiveren som utnytter dem er

ystemet

ofte fra samme land, men kan like gjerne være norske bedrifter eller bemanningsbyrå, oppsummerer Mamen.

Ansvar i storting og hjem. For det norske arbeidsmarkedet har sosial dumping vært på agendaen i over 15 år. Startskuddet settes gjerne til EUs såkalte østutvidelse i 2004, da arbeidstakere fra eksempelvis Polen og de baltiske landene fikk muligheten til fritt å dra til Norge for å jobbe.

Allmenngjøring av tariffavtaler, påse- og solidaransvar, opprettelsen av a-krim-

sentre: Det har ikke manglet på tiltak fra politisk hold i løpet av denne perioden.

– Alle er jo enige om at sosial dumping er et problem. Og nå handler det ikke først og fremst om nye lover, men om å gjøre tiltakene vi allerede har mer effektive, og få på plass et mer effektivt byråkrati og løse flere saker til domstolene, sier Mamen.

Vi kan heller ikke bare peke på politikerne, understreker han. Mye av ansvaret må legges på dem som kjøper tjenester som med vitende eller uvitende involverer sosial dumping. Mamen er særlig

Lars Mamen jakter på skurkene i arbeidslivet. Disse er gjerne svært kreative i å tildekke sine kriminelle aktiviteter. – Her kan tillitsvalgte og fagbevegelsen spille en aktiv rolle, framholder han. Foto: Håvard Sæbø

kritisk til kulturen der billigste tilbud alltid vinner, om det er for å bygge et nytt hovedkontor for en offentlig etat eller en privatperson som ønsker å pusse opp badet med en stiv neve rundt lommeboka.

– Vi har en rekke eksempler på at kriminelle aktører har kommet innenfor dørene til bedrifter som burde vite bedre. Eller svart arbeid på privat oppdrag for advokater og samfunnsstopper, sukker han.

Hva kan gjøres? Selve reguleringen formes først og fremst av politikere og byråkrater. Likevel har også fagbevegelsen en betydelig rolle å spille ute i felten, mener Mamen.

– Hadde flere arbeidsinnvandrere vært fagorganisert hadde problemet med sosial dumping vært langt mer håndterlig. De er gjerne skeptiske, men verving og informasjon – gjerne på deres eget språk – er et svært viktig bidrag. Å få flere tillitsvalgte med bakgrunn fra øst-europeiske land, ville også hjelpe. Sistnevnte tror jeg også de seriøse bedriftene ser seg tjent med, vektlegger han.

Tillitsvalgte på grunnplanet kan også gjøre en viktig jobb, fortsetter Mamen. De kan benytte mulighetene for innsyn og kontroll, og kreve forhandlinger dersom virksomheten skal benytte anbud eller innleie av arbeidskraft.

– Dessuten har tillitsvalgte som oftest en helt annen kunnskap om forholdene på bakken enn dem som sitter og jobber med formelle kontrakter på «glansa papir». Oppsøk aktivt arbeidsfolket hos underleverandøren, ta en kaffe, lytt og snakk. Det hender nok ofte også at tillitsvalgte ser mye som ikke er bra, men kanskje velger å unngå å ta konflikten. Det burde de i større grad gjøre.

Krever et pensjonsløft nedenfra

28 år og bekymret for pensjon? Naemy Trandum Aasen er kanskje ikke som mange av hennes jevnaldrende. Samtidig har hun mange grunner til å brenne for dette temaet – både på egen og andres vegne.

Tekst: Alf Tore Bergsli

Trandum Aasen jobber som renholder, og er ungdomstillitsvalgt i Norsk Arbeidsmandsforbund. Yrket er lavt betalt, og preges av at mange har løs og sårbar tilknytting til arbeidsmarkedet. Dette gir ikke gode kår for gode pensjonsordninger.

– Jeg har en bestemor som er minstepensjonist, og har jo sett hvor lite hun har å leve for. Når jeg selv jobber i et lavlønnssyrke som er fysisk tungt for kroppen, er jeg redd for å ende opp der selv, forteller hun.

Som ung i et lavlønnssyrke har Trandum Aasen blitt tidlig bevisst på hvordan det norske pensjonssystemet kan ramme dem uten faste høyinntektsstillinger. Foto: Ole Palmstrøm

De sosiale forskjellene forsterkes av det pensjonssystemet, mener hun. Høy lønn, høy pensjon. Lav lønn, lav pensjon – og med begrenset spillerom for å øke den.

– Dagens system for pensjon er lagt opp til at dem som har mye, får enda mer. Har du ikke et godt utgangspunkt når du ser dagens lys og havner i et lavlønnssyrke, er det stor risiko for at du ender med lav pensjon, sier hun.

Pensjon fra hundretusende krone.

Som ung, i et lavlønnssyrke og/eller med løs tilknytting til arbeidslivet, taper man fort framtidige pensjonskroner. Lav lønn gir lavt innskudd både i folketrygden og tjenstepensjon. Det gir lave pensjonsutbetalinger i motsatt ende.

Samtidig kan tidlig innskudd i tjenstepensjon være det mest gunstige, om du får en grei rente over kanskje 40 år. Men det avhenger av at det faktisk settes av. Da må man være minst være 20 år gammel og ha minst 20 prosents stillingsbrøk. I utgangspunktet er det kun pensjonssparing for lønna som overstiger de første 100 000 kronene («1 G») for samme arbeidsgiver per år som gir et slikt innskudd.

Naemy Trandum Aasen etterlyser tiltak for å hindre bestemmelser og terskler for å få satt inn penger på oppsummerer hun. Foto: Ole Palmstrøm

Løsningen på dette – pensjon fra første krone – har vært en sentral kampsak for fagbevegelsen lenge. De borgerlige partiene ble i februar enige om å innføre dette, men først fra 2023.

Trandum Aasen mener presset må øke for å innføre endringen tidligere. Dagens ungdom mister daglig kroner i et arbeidsmarked som kan synes å bli stadig tøffere, påpeker hun.

– Jeg skjønner ikke hvorfor det har gått så mange år for å få dette på plass. Dette handler jo om folks liv. Andre endringer skjer gjerne samme år. Det er åpenbart at det ikke er så viktig med dem som har minst og allerede tar den verste støytten, sier hun.

Satser og anbudsvern. Like fullt: Sammenlignet med mange andre land,

at lavlønnte ender med lav pensjon. Her peker hun på at lavlønnte blir mest rammet av flere unntakspensjonskontoen. – Dagens system for pensjon er lagt opp til at dem som har mye, får enda mer,

mener Trandum Aasen at det norske pensjonssystemet fortjener skryt. Det hindrer ikke at det er rom for forbedring, særlig når det gjelder den sosiale profilen, mener hun.

Ett tiltak hun nevner, er å øke de obligatoriske satsene for hva arbeidsgiverne må sette inn til tjenstepensjon, eksempelvis fra 2 til 3 prosent for dem som tjener under et visst nivå. Hun mener også omfanget av konkurranseutsetting og anbudsregimer i for stor grad får gå på bekostning av folks pensjonsordninger.

Selv om hun mener såkalt individuell pensjonssparing er et godt tilbud som hun selv benytter, er hun kritisk til den sosiale profilen også her.

– Har du 40 000 kroner liggende til overs, er det jo en veldig gunstig ordning. Men hvor mange med lavt lønnsnivå har

det? Man skal prøve å komme seg inn på boligmarkedet og stifte familie. Kanskje ønsker man også å bruke det lille som blir til overs på noe annet enn å sette av penger som du kan bruke om 40 år. Og du er jo heller ikke garantert at reglene for slik sparing ikke vil endres igjen til det verre, sier hun oppgitt.

– Hva bør LO og deres medlemmer gjøre?

– LO har jobbet ganske bra for å løfte pensjon som tema. Men presset mot de politiske partiene kan bli sterkere. Pensjon var lite framme i forrige valgkamp, sier hun.

Generasjon pensjon. Det er jo også mørke skyer i horisonten. Stadig færre unge må finansiere pensjonstilværelsen for stadig flere eldre. Oljefond eller ei,

Korona-press uten ekstra kroner

Livet som renholder var ikke enkelt, men under koronapandemien har det blitt desto vanskeligere, ifølge 28-åringen. Hun beskriver at de fleste renholdere har fått flere oppgaver, uten mer tid til å utføre dem. Arbeidspresset har med andre ord økt.

Det har ikke stått på symboliske takksigelser. Hun har på vegne av landets renholdere mottatt heder fra kronprinsen, så vel som kundene hun jobber for.

Tross dette har ikke lønna endret seg, og dermed heller ikke pensjonsoppsparingen man har gjennom folketrygden og tjenstepensjon..

– Koronapandemien har belyst at renholderne gjør en viktig jobb, og det er jo stort å bli takka av kronprinsen. Men selv om vi står i frontlinja for smitterisiko, sliter vi med å få gjennom kravet om risikotillegg. Summen av lav lønn og fysiske og psykiske påkjenninger gjør at bransjen ikke framstår verdt å velge å jobbe i, sier hun.

kan ikke de forvente å få like gode ordninger som dagens standard.

– Er det mange unge som bryr seg om pensjonssparing?

– Både-og. Enten er det nok altfor fjernt, eller du føler et veldig tidspress. Vi kalles jo «generasjon prestasjon». Sosiale sider ved pensjonssystemet skaper derimot et unødvendig press, der man allerede i 20-åra kan føle at man er for seint ute.

– Det høres ganske demotiverende ut?

– Ja. Du må spare, spare, spare, ellers vet du ikke hvordan det blir. Man ønsker jo ikke å havne i en kommunal bolig uten penger til annet enn mat og strøm. Samtidig ønsker man jo også å ha et godt liv før man skal bli pensjonist.

Du ville ikke trodd

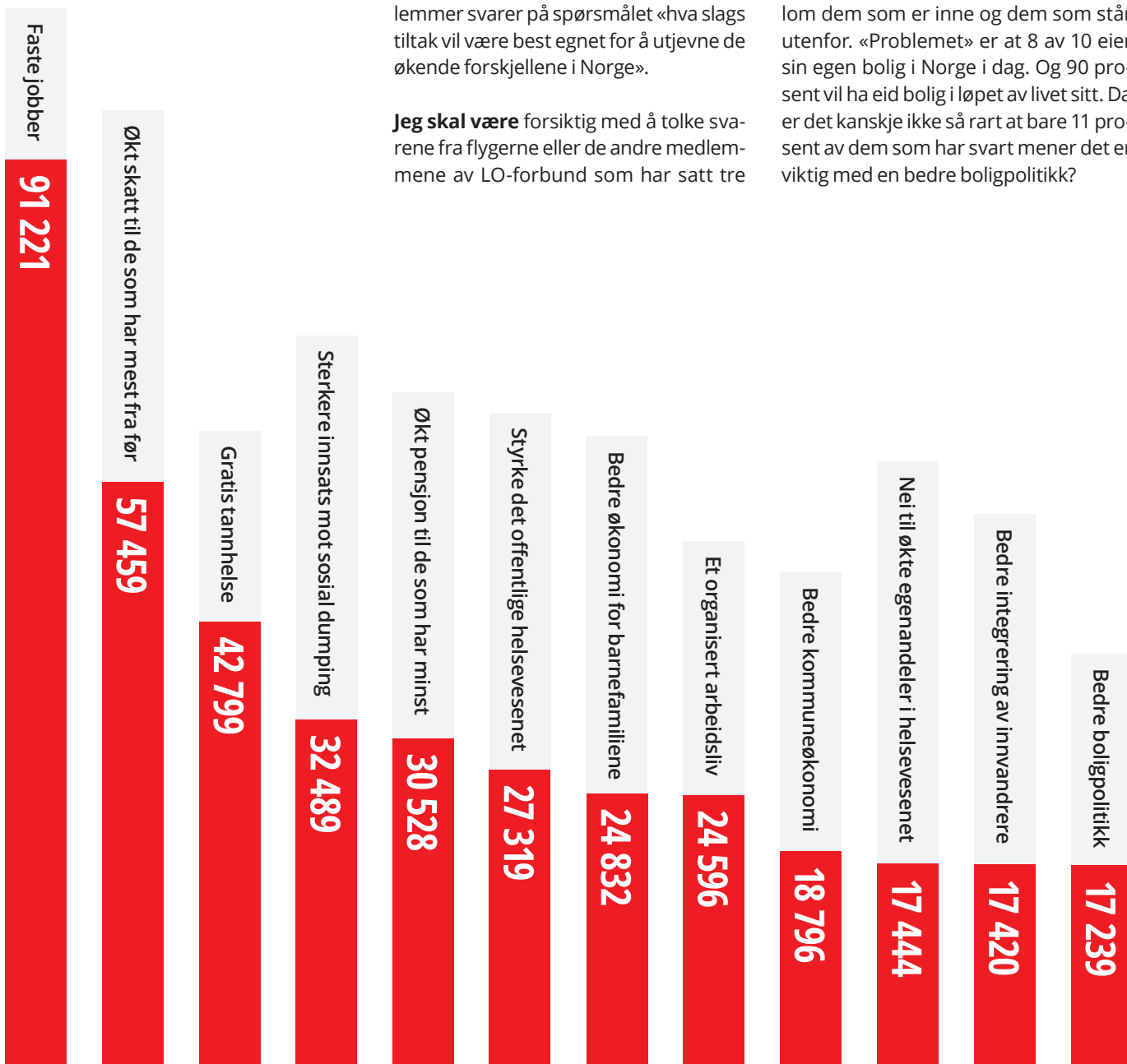
Du kan si hva du vil om flygere, men få vil plassere dem som en naturlig del av arbeiderklassen. Resultatene fra LOs medlemsdebatt forteller en annen historie. Ingen annen yrkesgruppe står sterkere på kravet om faste jobber. Ingen andre slutter mer massivt opp om en sterkere innsats mot sosial dumping. Og i LO er det heller ingen andre som i like

stor grad erkjenner behovet for et organisert arbeidsliv.

Men også på et annet område skiller medlemmene i Norsk Flygerforbund seg fra de andre LO-forbundene. Bare to av ti mener at økt skatt til dem som har mest fra før, bør være et prioritert tiltak for å begrense ulikhetene i Norge. Her er gjennomsnittet for de 25 LO-forbundene fire av ti. Økt skatt er ved siden av faste jobber de to grepene flest av LOs medlemmer svarer på spørsmålet «hva slags tiltak vil være best egnet for å utjevne de økende forskjellene i Norge».

Jeg skal være forsiktig med å tolke svarene fra flygerne eller de andre medlemmene av LO-forbund som har satt tre

kryss på rekken med alternative tiltak LO har listet opp for dem. Det blir litt som å rope i skogen, så får man svar. Det er lite oppsiktsvekkende at faste jobber er det tiltaket som får størst oppslutning. Seks av ti har krysset av for det svaret som helt åpenbart er viktig hvis man ønsker et samfunn hvor færrest mulig sliter økonomisk. Men hva betyr det at «bare» 17.239 prioriterer en bedre boligpolitikk. «Alle» er enige om at boligmarkedet skaper enorme økonomiske forskjeller mellom dem som er inne og dem som står utenfor. «Problemet» er at 8 av 10 eier sin egen bolig i Norge i dag. Og 90 prosent vil ha eid bolig i løpet av livet sitt. Da er det kanskje ikke så rart at bare 11 prosent av dem som har svart mener det er viktig med en bedre boligpolitikk?

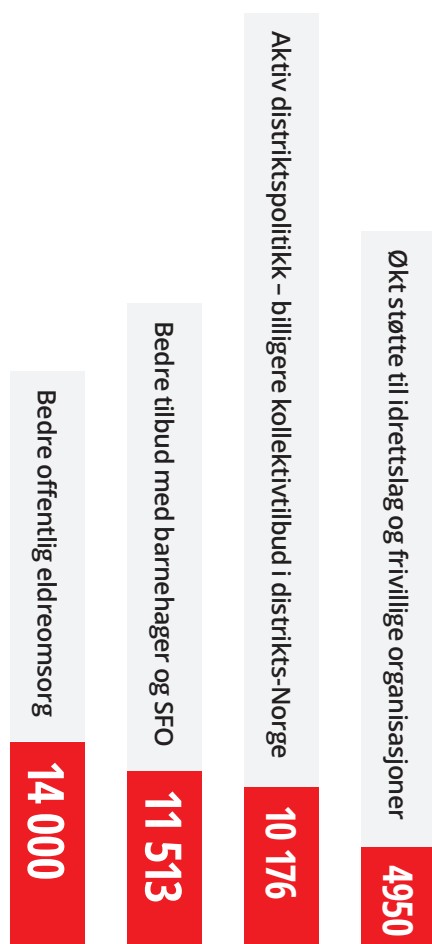
det

Problemet med slike konklusjoner er at det fort blir en lek med tall. Det kan godt være at de 17.239 menneskene som reiser boligkravet, selv er boligeiere. Det kan til og med være at de har arvet mange boligmillioner. Det kan også være at de mange som ønsker høyere skatt til dem som har mye fra før, tenker nettopp på boligskatt eller en arveavgift for bolig.

En annen problemstilling er hvordan svaralternativene er formulert. Alle tiltakene som begynner med bedre, får ganske laber oppslutning. Det gjelder alt fra bedre kommuneøkonomi til bedre barnehage tilbud og bedre offentlig eldreomsorg. Kanskje hadde oppslutningen blitt en helt annen hvis svaralternativet var «en sterk offentlig sektor»?

INN I SOLNEDGANGEN: Mange drømmer fremdeles om å jobbe om bord i et fly. Men de siste årene har lønns- og arbeidsvilkårene for både piloter og kabinansatte blitt dramatisk forverret. I dag er det ingen andre medlemsgrupper i LO som i så stor grad ser verdien av faste jobber og et organisert arbeidsliv. Foto: SAS

Hva kan vi da trekke ut av de mange svarene? Det kanskje viktigste er at nesten 150.000 fagorganiserte har tatt seg tid til å svare. Da LO gjennomførte sin første store medlemsdebatt i 2005, deltok rundt 44.000 fagorganiserte. For fire år siden ga 98.000 medlemmer av LO-forbund en tilbakemelding om hva de mente var viktig.

Tilbakemeldingen fra årets 147.924 deltakere viser at ulikhet og økte forskjeller er noe folk er opptatt av. Det mobiliserer og engasjerer.

Det andre er at «økt skatt til dem som har mest fra før» er et sterkt krav i fagbevegelsen.

- Vi må få et bedre system for fordelingen av skattene. Ikke nødvendigvis sånn at vi som tjener minst må ha lavere skatt, men at de rike skattes mer. Flere smutthull må fjernes og byrdene fordeles mer rettferdig, sier Merethe Sutton som er konserntillitsvalgt i hotellkjeden Nordic Choice Hotels.

Hennes hovedpoeng er rettferdighet. Alle må bidra ut fra sine økonomiske evner. Samtidig er det viktig å understreke at lavere skatt derfor ikke er et krav fra henne som lavlønt. Skatt er en riktig måte å finansiere det norske velferdssamfunnet på. Bare du har arbeid.

Og da er vi ved den tredje konklusjonen som også norske flygere og kabinansatte bittert har erfart. Verdien av trygge, faste jobber og et organisert arbeidsliv er helt avgjørende, skal vi ha et samfunn uten store forskjeller. Derfor svarer flygerne slik de gjør denne gangen. Og slik de også gjorde for fire år siden. Lite har blitt bedre disse årene.

Svein-Yngve Madssen

